Η απάτη της αστρολογίας (Χ. Βάρβογλης, αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Φυσικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 15 Ιανουαρίου, 2006

Οι πλανήτες Ουρανός, Ποσειδώνας και Πλούτωνας ανακαλύφθηκαν τα τελευταία 200 χρόνια, δηλαδή σίγουρα μετά την καθιέρωση των «νόμων» της αστρολογίας. Έχουν οι πλανήτες αυτοί αστρολογική σημασία; Αν ναι, τότε τα ωροσκόπια πριν από την ανακάλυψή τους ήταν λανθασμένα. Αν όχι, τότε σε τι διαφέρουν από τους υπόλοιπους που έχουν;

Στην αρχή κάθε νέας χρονιάς όλοι θέλουν να ξέρουν τι τους επιφυλάσσει το μέλλον. Μπορούν όμως κάποιοι να το προβλέπουν; Είναι η αστρολογία επιστήμη; Οι αστρονόμοι λένε «όχι»!

Με την αλλαγή του νέου χρόνου η τηλεόραση, οι εφημερίδες και τα περιοδικά γέμισαν από αστρολογικές προβλέψεις για το 2003. Έχει άραγε όλη αυτή η παραφιλολογία κάποια σχέση με την πραγματικότητα; Η επιστημονική απάντηση είναι απλή και σύντομη: Και βέβαια δεν έχει. Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός ότι η αστρολογία έχει γίνει μέρος της καθημερινής ζωής. Το μαρτυρούν οι τακτικές στήλες ωροσκοπίων στις περισσότερες εφημερίδες και στα περιοδικά, καθώς και οι συχνές παρουσιάσεις αστρολογικών προβλέψεων στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο. Ακόμη και οι πιο δύσπιστοι έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν θετικά την αστρολογία με το επιχείρημα ότι *«αφού ασχολούνται τόσοι μαζί της, και μάλιστα πετυχημένα, δεν μπορεί, θα έχει και κάποια δόση αλήθειας»*. Πολύ λίγοι, δυστυχώς, αντιλαμβάνονται ότι αυτή η «μόδα» αρχίζει να γίνεται επικίνδυνη. Είναι φανερό ότι ευνοεί τον σκοταδισμό και ωθεί τους ανθρώπους στη μοιρολατρία, αφού θεωρεί ότι οι πράξεις τους δεν οφείλονται στην ελεύθερη βούληση. Υπάρχει όμως και ένα άλλο πρόβλημα που δεν είναι εξαρχής ορατό: στην αστρολογία πιστεύουν και πολλοί άνθρωποι που επηρεάζουν την κοινή γνώμη και το μέλλον του τόπου (π.χ., πολιτικοί ή καλλιτέχνες). Η πίστη τους αυτή είναι δυνατόν όχι μόνο να τους οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις, αλλά και να φέρει στα κέντρα λήψης αποφάσεων ανθρώπους έξω από το πολιτικό σύστημα.

Πίστη και μαντεία

Το φαινόμενο της πίστης στην αστρολογία έχει βαθιές ρίζες. Αυτή η μορφή της μαντείας ξεκίνησε από τους λαούς της Μεσοποταμίας, επειδή εκεί, σε αντίθεση με την αρχαία Ελλάδα, επικρατούσε η δύναμη του ιερατείου και όχι ο ορθολογισμός των φυσικών φιλοσόφων. Ετσι η σύνδεση αστρονομίας - θρησκείας, η οποία είναι εμφανής στα ονόματα των πλανητών (π.χ., Αφροδίτη, Αρης, Δίας κτλ.), σε συνδυασμό με την άγνοια της ασήμαντης θέσης που έχει η Γη στο Σύμπαν, οδήγησε στην αντίληψη ότι οι πλανήτες επηρεάζουν τη ζωή μας.
Υπάρχει άραγε επιστημονική βάση στην αστρολογία; Η απάντηση είναι σίγουρα αρνητική, αφού καμία από τις γνωστές δυνάμεις της φυσικής δεν μπορεί να εξηγήσει οποιαδήποτε επίδραση των πλανητών στην καθημερινή ζωή. Για παράδειγμα, ένα κοντινό σώμα, όπως π.χ. ο γυναικολόγος κατά τη γέννα, εξασκεί στο νεογέννητο μωρό έξι φορές μεγαλύτερη βαρυτική δύναμη από ό,τι ο Αρης! Αλλωστε, αν η αστρολογία ήταν επιστήμη, τότε κάθε μέρα τα ωροσκόπια όλων των αστρολόγων θα συμφωνούσαν μεταξύ τους, αφού υπολογίζονται με τα ίδια δεδομένα.
Πέρα όμως από αυτόν τον απλό συλλογισμό, η αστρολογία δυσκολεύεται να απαντήσει ικανοποιητικά σε πολλά άλλα προβλήματα. Ενα από αυτά είναι το αστρονομικό φαινόμενο της μετάπτωσης των ζωδίων, σύμφωνα με το οποίο η θέση των 12 ζωδίων αλλάζει στον ουρανό αργά αλλά σταθερά. Για παράδειγμα, τη σημερινή εποχή κατά το χρονικό διάστημα 21 Μαρτίου ως 20 Απριλίου ο Ηλιος βρίσκεται στον αστερισμό των Ιχθύων και όχι στον αστερισμό του Κριού, όπως αναφέρεται στα ωροσκόπια. Πώς συμφωνεί αυτό με το γεγονός ότι οι αστρολόγοι έχουν συνδέσει τον χαρακτήρα κάθε ατόμου με τα χαρακτηριστικά του ζωδίου που αντιστοιχεί στην ημερομηνία γέννησής του;

Οι θέσεις της Αφροδίτης

Ενα άλλο πρόβλημα ανακύπτει από το γεγονός ότι οι αστρολόγοι συντάσσουν τα ωροσκόπια με βάση τη θέση των πλανητών στον ουρανό, χωρίς να ενδιαφέρονται ούτε για το πραγματικό μέγεθός τους ούτε για την πραγματική τους απόσταση από τη Γη. Για παράδειγμα, η σύνοδος της Αφροδίτης με τον Ηλιο θεωρείται ότι έχει την ίδια αστρολογική σημασία είτε ο πλανήτης βρίσκεται στην εμπρός πλευρά του Ηλιου, ανάμεσα σε αυτόν και στη Γη, είτε στην πίσω, παρ' όλο που στη δεύτερη περίπτωση είναι σε πενταπλάσια απόσταση από τη Γη. Αυτό βέβαια οφείλεται στο ότι η αστρολογία αναπτύχθηκε όταν οι άνθρωποι πίστευαν πως οι πλανήτες περιφέρονται γύρω από τη Γη και όχι γύρω από τον Ηλιο. Τότε όμως γιατί δεν παίζουν αστρολογικό ρόλο και άλλα αντικείμενα του ηλιακού μας συστήματος, όπως οι

δορυφόροι των άλλων πλανητών ή οι αστεροειδείς ή ακόμη και οι πλανήτες άλλων πλανητικών συστημάτων, από αυτούς που ανακαλύπτονται κατά δεκάδες τα τελευταία χρόνια; Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πιο απομακρυσμένος από τους πλανήτες, ο Πλούτωνας, είναι στην πραγματικότητα ένας μεγάλος αστεροειδής.
Οι πλανήτες Ουρανός, Ποσειδώνας και Πλούτωνας ανακαλύφθηκαν τα τελευταία 200 χρόνια, δηλαδή σίγουρα μετά την καθιέρωση των «νόμων» της αστρολογίας. Εχουν οι πλανήτες αυτοί αστρολογική σημασία; Αν ναι, τότε τα ωροσκόπια πριν από την ανακάλυψή τους ήταν λανθασμένα. Αν όχι, τότε σε τι διαφέρουν από τους υπόλοιπους που έχουν; Επιπλέον είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς πώς «ανακαλύφθηκε» η αστρολογική τους επίδραση. Σίγουρα όχι από τα ονόματά τους, αφού αυτά επελέγησαν με τυχαία κριτήρια από τους σύγχρονους αστρονόμους. Το επιχείρημα ότι η αστρολογική επιρροή τους προέρχεται από την εμπειρία δεν μπορεί να σταθεί, αφού περιφέρονται τόσο αργά γύρω από τον Ηλιο ώστε από την εποχή που ανακαλύφθηκαν δεν έχουν διέλθει ακόμη από όλα τα ζώδια.

Οι στατιστικές έρευνες

Ολα όμως τα παραπάνω επιχειρήματα δεν είναι εύκολο να αντιπαραταχθούν στη διαδεδομένη αντίληψη ότι «η αστρολογία δουλεύει». Πόσοι από εμάς δεν διαβάσαμε το ωροσκόπιό μας, έστω και «για πλάκα», σε μια εφημερίδα ή ένα περιοδικό, για να διαπιστώσουμε ότι πολλές από τις προβλέψεις βγήκαν τελικά αληθινές; Μήπως τελικά η αστρολογία είναι πραγματική επιστήμη, όπως η φυσική και η χημεία; Ευτυχώς τέτοιου είδους ερωτήματα μπορούν να ελεγχθούν με τον ίδιο τρόπο που ελέγχεται η αποτελεσματικότητα ενός φαρμάκου ή η κατανάλωση καυσίμων ενός αυτοκινήτου, δηλαδή με στατιστικές μελέτες, και τέτοιες έχουν γίνει πολλές. Η βασική ιδέα είναι πολύ απλή: επιλέγεται ένα δείγμα ανθρώπων και επιχειρείται, με κάποιον αντικειμενικό τρόπο, να εκτιμηθεί η επιτυχία των ωροσκοπίων που συντάσσουν διάφοροι αστρολόγοι για αυτούς. Η καλύτερη ίσως στατιστική μελέτη αυτού του είδους οργανώθηκε πριν από 18 χρόνια στις ΗΠΑ από τον Σον Κάρλσον, καθηγητή Φυσικής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, και την επίσημη ένωση αμερικανών αστρολόγων και δημοσιεύθηκε στο εγκυρότατο περιοδικό «Φύση» («Nature»). Σε 30 αναγνωρισμένους αστρολόγους, μέλη της οργάνωσης, δόθηκαν όλα τα στοιχεία που αυτοί θεωρούσαν απαραίτητα για να υπολογίσουν ο καθένας το ωροσκόπιο τεσσάρων διαφορετικών ατόμων. Στη συνέχεια τα ωροσκόπια που είχε συντάξει ο καθένας μοιράστηκαν στους υπόλοιπους αστρολόγους τυχαία. Μαζί με κάθε ωροσκόπιο δόθηκαν και τα ψυχολογικά προφίλ τριών ατόμων, του τύπου που είχε συμφωνηθεί εξαρχής μεταξύ του Κάρλσον και των αστρολόγων, εκ των οποίων το ένα ανήκε στο πρόσωπο του ωροσκοπίου και τα άλλα δύο ήταν τυχαία. Οι αστρολόγοι έπρεπε να βρουν ποιο ψυχολογικό προφίλ ταίριαζε στο κάθε ωροσκόπιο που τους είχε δοθεί. Αν οι αστρολόγοι απαντούσαν τυχαία, θα έπρεπε να έχουν

ποσοστό επιτυχίας 33,33%, αφού η πιθανότητα να επιλέξουν στην τύχη το σωστό ωροσκόπιο ήταν μία στις τρεις. Εξαρχής οι αστρολόγοι είχαν προβλέψει ότι το ποσοστό επιτυχίας τους θα ήταν μεγαλύτερο από 50%. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν 34%, ποσοστό που όχι μόνο ήταν κατώτερο από το συμφωνημένο «όριο» του 50%, αλλά και στατιστικά δεν ήταν σημαντικά διαφορετικό από το 33,33%. Με άλλα λόγια, ένα φάρμακο που θα έδινε αυτά τα ποσοστά ίασης δεν θα έπαιρνε ποτέ άδεια κυκλοφορίας. Αντίστοιχα, ένα τέτοιο αποτέλεσμα θα έπρεπε να σημάνει και το τέλος της αστρολογίας στη συνείδηση του κόσμου. Οι άνθρωποι όμως πάντα θα έχουν την ανάγκη της ελπίδας και της ψυχολογικής στήριξης στις δύσκολες στιγμές τους και οι αστρολόγοι πάντα θα τις προσφέρουν, πάντα βέβαια με το αζημίωτο.

Ολα όμως τα παραπάνω επιχειρήματα δεν είναι εύκολο να αντιπαραταχθούν στη διαδεδομένη αντίληψη ότι «η αστρολογία δουλεύει». Πόσοι από εμάς δεν διαβάσαμε το ωροσκόπιό μας, έστω και «για πλάκα», σε μια εφημερίδα ή ένα περιοδικό, για να διαπιστώσουμε ότι πολλές από τις προβλέψεις βγήκαν τελικά αληθινές; Μήπως τελικά η αστρολογία είναι πραγματική επιστήμη, όπως η φυσική και η χημεία; Ευτυχώς τέτοιου είδους ερωτήματα μπορούν να ελεγχθούν με τον ίδιο τρόπο που ελέγχεται η αποτελεσματικότητα ενός φαρμάκου ή η κατανάλωση καυσίμων ενός αυτοκινήτου, δηλαδή με στατιστικές μελέτες, και τέτοιες έχουν γίνει πολλές. Η βασική ιδέα είναι πολύ απλή: επιλέγεται ένα δείγμα ανθρώπων και επιχειρείται, με κάποιον αντικειμενικό τρόπο, να εκτιμηθεί η επιτυχία των ωροσκοπίων που συντάσσουν διάφοροι αστρολόγοι για αυτούς. Η καλύτερη ίσως στατιστική μελέτη αυτού του είδους οργανώθηκε πριν από 18 χρόνια στις ΗΠΑ από τον Σον Κάρλσον, καθηγητή Φυσικής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, και την επίσημη ένωση αμερικανών αστρολόγων και δημοσιεύθηκε στο εγκυρότατο περιοδικό «Φύση» («Nature»). Σε 30 αναγνωρισμένους αστρολόγους, μέλη της οργάνωσης, δόθηκαν όλα τα στοιχεία που αυτοί θεωρούσαν απαραίτητα για να υπολογίσουν ο καθένας το ωροσκόπιο τεσσάρων διαφορετικών ατόμων. Στη συνέχεια τα ωροσκόπια που είχε συντάξει ο καθένας μοιράστηκαν στους υπόλοιπους αστρολόγους τυχαία. Μαζί με κάθε ωροσκόπιο δόθηκαν και τα ψυχολογικά προφίλ τριών ατόμων, του τύπου που είχε συμφωνηθεί εξαρχής μεταξύ του Κάρλσον και των αστρολόγων, εκ των οποίων το ένα ανήκε στο πρόσωπο του ωροσκοπίου και τα άλλα δύο ήταν τυχαία. Οι αστρολόγοι έπρεπε να βρουν ποιο ψυχολογικό προφίλ ταίριαζε στο κάθε ωροσκόπιο που τους είχε δοθεί. Αν οι αστρολόγοι απαντούσαν τυχαία, θα έπρεπε να έχουν ποσοστό επιτυχίας 33,33%, αφού η πιθανότητα να επιλέξουν στην τύχη το σωστό ωροσκόπιο ήταν μία στις τρεις. Εξαρχής οι αστρολόγοι είχαν προβλέψει ότι το ποσοστό επιτυχίας τους θα ήταν μεγαλύτερο από 50%. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν 34%, ποσοστό που όχι μόνο ήταν κατώτερο από το συμφωνημένο «όριο» του 50%, αλλά και στατιστικά δεν ήταν σημαντικά διαφορετικό από το 33,33%. Με άλλα

λόγια, ένα φάρμακο που θα έδινε αυτά τα ποσοστά ίασης δεν θα έπαιρνε ποτέ άδεια κυκλοφορίας. Αντίστοιχα, ένα τέτοιο αποτέλεσμα θα έπρεπε να σημάνει και το τέλος της αστρολογίας στη συνείδηση του κόσμου. Οι άνθρωποι όμως πάντα θα έχουν την ανάγκη της ελπίδας και της ψυχολογικής στήριξης στις δύσκολες στιγμές τους και οι αστρολόγοι πάντα θα τις προσφέρουν, πάντα βέβαια με το αζημίωτο.

(Πηγή: "ΤΟ ΒΗΜΑ")